

म. ग्रं. सं. ठाण

विषय किरकोळ

नं. १०३

१८६३

चेत्पावनविनोद.

हे पुस्तक

लक्ष्मण नारायण केणी कोटकर

सहाद्रि खंडाच्या व कांहीं स्मृतींच्या आधाराने

म. ग्रं. सं. ठाणे

सन

१८६३

विषय

किरकोळ

लेखक

कोटकर

संग्रहालय क्रमांक

५३

१०२

पुस्तकाचे नांव

चेत्पावनविनोद

५३

किरकोळ

हे पुस्तक सवी सन १८६७ चा आक्ट २६ प्रमाणे नोंदून सर्व प्रकारचा हक्क ठेविला आहे.

किंमत आ० ४-टपाल खर्च पडेल.

‘गणित्यांक’ छापखान्यांत पुंरें छापिलें.

श्रीरस्तु.

स्वस्तिश्रीमदितिप्रचंडदोर्दंडेत्यादि श्री श्री १०८

श्री महाराज जंगबहादूर राणा जि.

सि. बि. ठड्. लिड्. पीम्. माक्. (याड्)

काँड्. वाँड्. स्याँड्. नेपाल, संस्था-

नचे मुख्य प्रधान व सेनापती

ह्यांस.

कर्त्यानिं त्यांचे भाजे वरून

नम्रतापूर्वक हें लहानसें

पुस्तक नजर

केलें आहे.

सूचना.

ह्या पुस्तकाच्या ५-६ व्या पृष्ठांतील टीपीत संज्ञार्थ अक्षरें चालून पुढें पुस्तक पाठः असें ह्मटलें आहे. त्यावरून तो त्या देशांतील सह्याद्रिखंडाचा पुस्तक पाठ जाणावा. जसे. मुं० मुंबई-को०कोची. सि० सिद्धापूर. न० नगर. ह्याचप्रमाणें इशप्रकरणांतील सह्याद्रि खंडोक्तिची व्यवस्था आहे.

ह्या पुस्तकांतील इंग्लिश आधारांच्या मराठी भाषांतरा-विषयी रा० रा० येशवंत फोंढबा नायक दणार्डित ह्यांची मदत घेतली आहे.

कत नसल्याकारणानें प्रारंभित विषयाचा बरोबर विचार होण्यास फार परिश्रम लागत होते. आणि विद्वान लोकांच्या परिश्रमामुळे तादृश ग्रंथांवर लक्ष्यही देत नसत. तेणें करून दुराभिमान्यांस फार उत्तेजन प्राप्त होऊन, ते त्या उत्तेजनाच्या योगानें बारांवार लोकांच्या उपमर्द करून, स्वश्रेष्ठत्वोदयेच्छेवर फार लक्ष्य देत असत. एतादृश श्रेष्ठत्वरंपादण्याचायत्न स्वभावसिद्ध जरी या दुराभिमान्यांचे अंगी होता; तथापि तो पेशवांणी शाह्यापासून यत्रराजा स्वयंचौरः ह्या वाक्याप्रमाणें उत्तरोत्तर वाढूं लागला. इतकेंच

नम्रतापूर्वक हों लहानसे

पुस्तक नगर
के लें भाई.

प्रस्तावना.

भरत खंडांत इंग्लीश लोकांचें राज्य शाव्यापासून भरत-
खंडस्थ लोकांस कला, कौशल्यादिक अनेक फायदे शाले
आहेत, त्यांत छापखाना हा एक मोठाच फायदा होय.
कारण, पूर्वी कोणतेही प्राचीन ग्रंथांत दुराभिमानी लोकांनीं
एकादे नूतन श्लोक घुमडून दिले असतां, त्यांचा सत्यासत्य
विचार करणें शाल्यास, प्रायशः भिन्नदेशांतल पुस्तकें मि-
ळत नसल्याकारणानें प्रारंभित विषयाचा बरोबर विचार
होण्यास फार परिश्रम लागत होते. आणि विद्वान लोक
त्या परिश्रमामुळें तादृश ग्रंथांवर लक्ष्यही देत नसत. तें
करून दुराभिमान्यांस फार उत्तेजन प्राप्त होऊन, ते त्या
उत्तेजनाच्या योगानें बारांवार लोकांच्या उपमर्द करून, स्वश्रे-
ष्ठबोदयेच्छेवर फार लक्ष्य देत असत. एतादृश श्रेष्ठत्व
संपादण्याचायत्न स्वभावसिद्ध जरी या दुराभिमान्यांचे
अंगीं होता; तथापि तो पेशवांणी शाव्यापासून यत्रराजा
स्वयंचौरः ह्या वाक्याप्रमाणें उत्तरोत्तर वाढूं लागला. इतकेंच

नाहीं, तर ह्या श्रेष्ठत्वामुळे काहीं प्राचीन ग्रंथ भागाचा नाशही झाला, व किती एक गाळागाळीने निस्तेज होसाते, लोक त्यांस अमान्य ग्रंथ असें ह्मणूं लागले. आणि असें प्रखरश्रेष्ठत्व संपादण्याचा यत्न जरी सर्वत्र विदित होता; तथापि तो अत्यंत गौप्य असून, राजकीय असल्यामुळे लोकांत प्रसिद्ध होत नसे. परंतु सांप्रत हे छापखाने होऊन तेथील शोधक विशेषेकरून "तेच लोक" असल्याकारणाने पूर्वोक्त यत्न प्राचीन ग्रंथरूपाने प्रसिद्ध होऊं लागला. तेणेंकरून ह्या चित्पावनलोकांचें अब्राह्मणत्व सिद्ध करण्यास उत्तम साधन झालें आहे, असें जाणून काहीं स्मृति पुराणेनिहासादिक मान्य ग्रंथांच्या आधाराने "चित्पावनविनोद" या नांवाचा एक लहानमा निबंध रचून समस्त विद्वज्जन वाचकांस अन्यादराने नजर केला आहे. तर यांत हस्तदोषाने किंवा नजरचुकीने राहिलेल्या न्यूनाधिक दोषांवर लक्ष्य न देतां, केवळ प्रामाण्य-तेवर मात्र लक्ष्य देऊन, अथेति पर्यंत हा वाचून पाहिला असतां, चित्पावनाचें खरें स्वरूप दृष्टीस पडल्यावांचून राहणार नाहीं.

ता० ६ माहे आश्विन सन् १८७३.

॥ चित्पावन विनोद ॥

अंक १.

आपल्या जंबुद्वीपामध्ये धर्मस्थापक अगे अनेक स्मृतिकर्ते झाले; परंतु ह्या चित्पावनासारिखे धर्महिंसक, दुराभिमानी, नराधम, असे कोणीच आढळण्यांत येत नाहींत. कारण जे प्राचीन स्मृतिकर्ते झाले, ते शुद्ध निराभिमानी अमृन, परोपकारार्थ आपल्या औदार्य गुणाचा व्यय करून, अनेक सद्वर्मानियुक्त अशा कडीबद्ध (ज्यांत कल्पित कादंबरीन मुळींच आश्रय मिळत नाही) स्मृति रचीत असत; परंतु सांपत तशा कडीबद्ध स्मृतींत देखिल हे चित्पावन कल्पित श्लोक घुसडूं लागले. तेव्हां त्या स्मृतिकर्त्यापेक्षां या चित्पावनांचें पांडित्य अधिक समजलें पाहिजे. कारण ह्या मुंबापुरांत शके १७८६ सालीं “श्रीधर शिवलाल मारवाडी” यानें स्वताचें “ज्ञानसागर छापखान्यांत” बृहत्पाराशर स्मृति छापून प्रसिद्ध केली आहे. तर त्या स्मृतीच्या १२

व्या अध्यायांत ब्रम्हनिरूपण प्रसंगीं तेथील शोधकर्ता चित्पावन शास्त्र्यांनीं कांहीं कल्पित श्लोक* घुसडून दिल्याचे दृष्टीस पडत असून त्यांतील भावार्थ पाहतां, चित्पावन सर्व ब्राह्मणांत श्रेष्ठ व गौड द्राविडादिक जे ब्राह्मण, ते सर्व निश्चयानें ह्या चित्पावनाचे वंशज आहेत. अने सांगून, पुढें त्या श्लोकांस भद्रत्व आणण्याकरितां, शेवटल्या चरणांत चित्पावनांची जो निंदा करील, त्याचा कुलक्षय होईल. इ० मजकूर पाहून मूल प्रतीचा शोध* लावितां, त्यांत देखिल हे नूतन श्लोक घुसडून, ते प्राचीन असे सिद्ध करण्यास, त्या अध्यायाचे अथेतिपर्यंत अंक देखिल फिरविले आहेत, हें पाहून फार आश्चर्य वाटल्याकारणानें, यांचें हें विनोदकारक कृत्य सर्व आमचे विद्वज्जन पंडितांस निवेदन

॥ कृष्णशास्त्री साठे.

* हे १८७२ त दश प्रकरण ग्रंथाच्या २५८ व्या पत्रांत प्रसिद्ध केले होते.

* बाबा फाटक यांचें हें पुस्तक होतें. याचे दर पृष्ठास ११ ओळ्या असून, १४७ वे पृष्ठास १ बाजूस १३, व २ बाजूस १२ ओळ्या केल्या आहेत. शाई व लिहिणार दुसरा.

संज्ञी २८४

(३)

करणे अवश्य आहे, असे जाणून ते श्लोक या मद्राखाली
धेतो. वृ० । अ० । १२ । पृ० । ८९ । श्लो०

इत्येतत्स्थानमार्गंतुवदंनिकं वयोद्विजाः ॥ कौकणा-
श्चित्तपूर्णास्तेचित्तपावनसंज्ञकाः ॥ ४२ ॥ ब्राम्हणे
पुचसर्वेषुयनस्तेउत्तमामताः ॥ एतेवांवंशजाःसर्वे
विज्ञेयाब्राम्हणाःखलु ॥ ४३ ॥ (?)माध्यंदिनाश्चदेश
स्थागौडद्राविडगुर्जराः ॥ कार्णाटनैलंगाद्यापिचि
त्तपूर्णस्यवंशजाः ॥ ४४ ॥ अतःश्चित्तस्यपूर्णयो
निद्यातस्यक्षयोभवेत् ॥

कायहो हे कवित्व !! कित्तेनकोरितंकाष्ठंभुसकुटंपडने-
भुवि कवित्वंकुहतेरेरेमानकुबुर्इचाजावयीं. अशा कवि-
पैक्षां काहीं विशेष संस्कृताभिज्ञ होता, असे वाटते; परंतु सं-
धी, प्राचीन इतिहासादिक विषय, वरील श्लोककर्त्यास का-
हींच माहित नव्हते, असे या प्रदर्शित श्लोकांवरूनच मि-
द्ध होते. इतकेच नाही, तर स्मृतींत हे कल्पित श्लोक मिळ-
विल्याने, चित्पावनी राज्य झाल्या पासून, अजानी लोकां-
स फसविण्याविषयी प्राचीन ग्रंथ नाशाने जी आसूरी विद्या-
रचिली होती, ती त्या अनुचित कर्मास कंटाळून उदयामयेऊं

लागलीसी वाटती. कारण वास्तवीक जर या चित्पावनाची
उत्पत्ति पाहिली असतां, स्कंदपुराणांतर्गत सन्कुमारसंहितेची
लसयाद्रीखंडा प्रमाणें मुळ ये हे कैवर्तक^x(अयोगवीम[॥] किं-
वा क्षत्रिणीस व्यभिचारानें निषादा* पासून झालेला पुत्र) अ-
सून त्रेतायुगीं परशुरामानें २१ वेळां निःशत्रीय पृथ्वी
केल्यावर हस्तगत झालेली भूमी ब्राह्मणांस दान देऊन स्व
वामार्थ वैतरणीं नदीच्या दक्षिणेस व सुव्रम्हण्याच्या उत्तरे-
स १०० योजनें लांब व ३ योजनें रुंद समुद्रापासून शूर्पा-
कार क्षेत्र मिळवून त्यामध्ये वासकरीत असतां, कोणीएके-
सिमयीं, श्राद्ध यज्ञार्थ "त्यानें" ऋषींला आमंत्रण केलें; परंतु
ते न आल्यामुळे, कोषानें संतप्त होतसाता मी नूतन
ब्राह्मण करून तुमची गरज ठेवणार नाही, अशी प्रति-
ज्ञा केल्यावर "त्यानें" कैवर्तकांस ब्राह्मणत्व दिल्याची कथा
सांपडती. यास प्रमाण स्कं० पु० स० खं० अ० ८१ व ८७ श्लो०

* निषादोमार्गवसूतेदासंनौकर्मजीविनं । कैवर्तमितियंप्राहु
रार्यावर्तनिवातिनः मनु० अ० १० श्लो० ३४.

॥ शूद्रेण वैश्यायामुत्पन्ना आयो गर्वाति कुलकभटस्मरणान्.

* ब्राह्मणेन शूद्रायां जासो निषादः

सूर्योदयेतुज्ञानार्थगतः^aसागरदर्शने॥३३॥चिन्तास्थान-
 नेतुसहसाह्या^bगतांश्वददर्शसः^c॥काजातिःकश्चधर्म-
 दश्चकस्थानेचैववासनं^e॥३४॥कथयध्वंचसंस्था
 प्येकारणंतस्यविद्यते । कैवर्तकाकुचुः । ज्ञातिपृच्छ
 सिहेराम^gज्ञातिःकैवर्तकी*तिच॥॥३५॥सिंधुनी
 रेकृतोवासोव्याधधर्मेविशारदाः । तेषांषष्टिकुं

a गतासागरदर्शनात् को० चिन्हित पुस्तक पाठः
 b ह्यकस्मात् मुं० चिन्हित पुस्त० पाठ. c कोपिदृष्टोहि-
 सत्रतुसि०चिन्हित पु०पा०. p केचधर्मास्ते मुं०चिन्हित् पु०
 पा०. e वामयोः सि०चि०पु. पा०. क्रिययस्वचसंस्थाप्ये न०
 चिन्हि० पु. पा०^g हेराजन् मुं०चि. पु. पा० h कैवर्तकंइति
 न. चि०पु०पा० i तस्याषष्टिकजाश्चैव मुं०चि. पु. पा०

* कैवर्तक— मासेमारणाराकोळी. याला अंत्यजही ह्यणतात.
 यास प्रमाण अत्रिस्मृ० अ०१ श्लो० १९६ यमस्मृ० अ० १
 श्लो० ३३।३४ रजकश्चर्मकारश्चनटोबुरुडएवच कैवर्त मेद
 भिलाश्चसत्तैतेअंत्यजाः स्मृताः ॥ भुक्ताचैषांस्त्रियोगत्वापित्वायः
 प्रातिगृह्यन् ॥ कृच्छ्राब्दमाचरेत्ज्ञानाद्जानाद्देवतद्वयमिती ॥

नं शुभ्यापवित्रमकरोत्तदा ॥ ३६ ॥ ब्राह्मण्यंचन
 नादत्त्वा ॥ सर्वविद्यामुलक्षणं । चितास्थानेपावित्रत्वा
 चित्पावनवदत्तः ॥ ३७ ॥ चतुर्दशंगोत्रकुलं
 स्थापितंचातुरंगके ॥ सर्वैचगौरवर्णास्तेसुनेत्राश्च
 सुदर्शनाः ॥ ४० ॥ सर्वविद्यानुकूलाश्चभार्गव
 ह्यप्रसादतः ॥ अ० ८७ श्लो० ॥ धनधान्यसमृ
 त्वाश्चयुयंभवतसर्वदा ॥ ४१ ॥ यदाकदावायु
 प्पाकंविपत्तिर्जायनेभुवि ॥ ३५ ॥ नदाब्हयंतुमां
 सर्वसमवेताःसुखाप्तये ॥ ०भागत्याहंतदाविप्रावः
 कार्यसाधयेक्षणात् ॥ ३६ ॥ इतिदत्त्वाविरतेभ्यो
 जामदग्न्यःकृपानिधिः ॥ गोकर्णप्रथयोरामोमहा
 बलदिदृक्षया ॥ ३७ ॥ महाबलेशंसंपूज्यविधि
 वद्गुणंदनः ॥ किंचित्कालंसचोत्रासगोकर्णेश्वर
 सान्निधौ ॥ ३८ ॥ गतेनुभार्गवेरामेत्तक्षेत्रस्था

अ कुरुतेतदा न०चि०पु०पा० । तस्यतेदत्त्वा । ति. चि.
 पु०पा०, ० चितपावनसंज्ञकाः मुं०चि०पु०पा० । चातुरंगयोः
 को०चि०पु०पा० ० जागत्याहंतदा मुं०चि०पु०पा० । परा-
 क्रमः मुं०चि०पु०पा०

द्विजानयः ॥ धनधान्यसमृत्वाशुःसमवेनाःकदा
 चन ॥ ३९ ॥ अ० ८१ श्लो० गनेवहुदिनेदेवि^a
 स्वकार्यकृतवान्स्थितः ॥ कृचोद्यं^bचैवमादायस्वा
 मित्पुत्थिपरीक्षणान् ॥ ४२ ॥ अ० ८७ श्लो०
 रामवाक्यपरीक्षार्थमंत्रयामासुरंजसा ॥ मीलि
 नानांचयुष्माकमाहूतिर्मैघदाभवेत् ॥ ४० ॥ तदा
 गच्छामीति^cपुराभार्गवोप्युक्तवान्खलु ॥ तत्सत्य
 मनृतंवेतिपरीक्षांकुर्महेवयं ॥ ४१ ॥ इति सर्वे स
 मालोच्यगामेत्युच्यैःप्रचुक्रुशुः ॥ आक्रंदितं तदाने
 पांश्रुत्वारामः कृपानिधिः ॥ ४२ ॥ प्रादुरासीत्पु
 रोभागे देवविभार्गवस्स्वयंम् ॥ श्रीराम उ० किमर्थं क्रं
 दितं विप्राम्वाद्भिर्मालिनैरिह ॥ ४३ ॥ किंदुःखं भ
 वनामद्यनाशयाम्यचिरादहं ॥ स्कंद उ० इति नस्य
 वचःश्रुत्वा प्रत्युचुस्तेभयान्विताः ॥ ४४ ॥ न किं
 चिदपि संप्राप्तं दुःखं त्वत्कृपया विधौ ॥ जल्पितं भव
 नासत्यमनृतं वेति शंकितेः ॥ ४५ ॥ केवलं नुपरी

^a गतं बहुदिनं सि० चि० पु० पा०. ^b चुक्रोधमिति क

ल्पाठः ^c मितिपुरा मुं० चि० पु० पा०.

(८)

क्षार्थं क्रुद्धितं मीलितै विधेः ॥ इति नैषां वचः श्रुत्वा
क्रोधसंरक्तलोचनः ॥ ४६ ॥ निर्दहन्निवनेत्रा
भ्यामालोकयन् b भूसुरान् ॥ शशापतान्तदाविप्रान्
जमदग्नि कुमारकः ॥ ४७ ॥ शापंच प्राप्य ते त
स्य कुत्सिताश्च दरिद्रिणः ॥ सेवासर्वत्र कर्तार इदं नि
श्चयभाषणं ॥ ४८ ॥ कन्याविक्रयकाराश्च पुण्यवि
क्रयकारिणः ॥ शत्प्वेत्थं भार्गवो रामो महेंद्रं तपसे ययौ ॥ ४९ ॥
गते तु भार्गवे रामे तत्क्षेत्रस्थाद्विजातयः ॥ शापग्रस्ता
सुदुःखार्ताः शूद्रप्रायास्तदा भवन् ॥ ५० ॥ भि० ८१ श्लो०
इतिहासकथादेवितवाग्रे कथिता मया ॥ चित्पावनस्य
चोत्पत्तेरिदं चैव तु कारणं ॥ ४६ ॥ सह्याद्रेश्च तले
ग्रामश्चित्तपोलननामनः ॥ तत्रैव स्थापिता विप्रायाव
चंद्रदिवाकरौ ॥ ४७ ॥

अर्थ—परशुराम सूर्योदयीं उठून स्थानार्थं समुद्राप्रत जात
जाततां, चितास्थानीं (स्मशानभूमीप्रत) अकस्मात् कांहीं पुरुष
आलेले अवलोकून त्यांत तो विचारिता झाला. कीं, तुमची

४ निर्दहंति विनेत्राभ्या मुं० चि० पु० पा०. b मालो-
कस्यच मुं० चि० पु० पा०

जात काय? धर्म कोणता? तुम्ही कोणत्या ठिकाणी राहता? व येथे येण्याचे कारण काय? ते सर्व विस्तारें करून सांगा! याप्रकारें परशुरामांचें भाषण श्रवण करून कैवर्तकबोलते झाले. हे परशुरामा! तूं आमची जात विचारतोस, तर आमीं कैवर्तक (कोळी) आहों; समुद्र तीरीं, राहतों; व्याध धर्माचे ठायीं (जालें घालून मासे मारण्यांत) प्रवीण असे आमी आहों; आमचीं ६० कुळें आहेत. याप्रमाणें त्या कैवर्तकांनीं कुलांमहित सांगितलेला तो सर्व वृत्तांत परशुरामांचें श्रवण करून, त्यांचीं कुळें पवित्र केलीं. आणि त्या कैवर्तकांस, सर्व विद्यायुक्त ब्राह्मण्य देऊन चितास्थानीं पवित्र केलें यास्तव चित्पावन * हें नांव दिलें. आणि त्या नूतन ब्राह्मणांस (कश्यप *शांडिल्य, वासिष्ठ, विष्णुवर्धन, कौंडिण्य,

* चित्पावन यापदाचा लोप करण्याकरितां कौंकणस्थ असें छणवित्त; परंतु कौंकणस्थ हा शब्द देश वाचक आहे; जाती वाचक नव्हे.

*या गोत्रोपनामाविषयीं सदाशिव बजावा शास्त्री यानें १ पुस्तक रचून पुणें "वृत्तप्रकाश छापखान्यात" छापविलें आहे. त्यांत या वरील गोत्राविषयीं, स्कांदे शौनकः इत्या आधार देऊन ११ श्लोक लिहिले आहेत; परंतु ते

निःसुन्दन, भारद्वाज, गार्ग्य, कपि, जामदग्न्य, नसा, ब्रध्न्य, कौशिक, अत्रि,) १४ गोत्रै व ६० उपनांवे* देऊन चातुरंगपर्वतावर त्यांची स्थापना केली. आणि त्यांस सांगितले कीं, माझ्या, (भागवाच्या) प्रसादे करून तुम्ही सर्व गौरवर्ण, (गोरे) चक्राकार (घारे) उत्तम डोळे, चांगल्यारूपाने युक्त, सर्व विद्या, धन, धान्य, इत्यादि गुणें करून समृद्ध असे व्हाल. यदा कदाचित् तुम्हांस, विपत्ति प्राप्त झाली अमतां, सर्व तुम्ही एकत्र होऊन माझे स्मरण करा, ह्मणजे मी तत्क्षणीं येऊन तुम्हांवर आलेली विपत्ति दूर करून, तुमचें कार्य साधून देईन. याप्रकारें करून परशुरामानें त्या नूतन ब्राह्मणांस वर देऊन महाबलेश्वराच्या दर्शनार्थ गोकर्ण क्षेत्राप्रत गेला. आणि तेथे यथाविध्युक्त मार्गानें महाबलेश्वरानें पुजन करून कांहीं काल तत्सन्निध वास करीत अमतां, हे नूतन ब्राह्मण धन धान्य यांहीं करून समृद्ध होवताते कोणे एके समयां सर्व एकत्र

श्लोक पाहतां किंचित् संशय उत्पन्न झाल्या कारणानें पैकी ३ श्लोक दाखवितों. गो० प० ३ श्लो० ४ वासिष्ठ गोत्रजा-
थेते गौवडेन समन्विताः॥ कौण्डिन्यगोत्रजावितौ पटवर्धनफानसौ॥
पटवर्धनादिक शब्द कोणत्या कोशांत असतील ते असोत.

* आगलावे, बोम्भारे, काळे, गोरे, इत्यादि०

सेवा

(११) २८८

मिळते झाले. शंकर पार्वतीप्रत सांगतात, हे देवी ! रामाने
गोकर्णेश्वरास जाऊन बहुत दिवस गेल्यावर; ते सर्व नूतन
ब्राह्मण स्वकार्यांत तत्पर होव्हाते कुबुद्धि धरून स्वामीची
(रामाची) बुद्धि परीक्षणार्थ ते सर्व येक मसलत करिते झाले.
कीं, ज्याकार्तां तुह्यांस संकट पडेल, त्यासमयीं सर्व एकत्र
होऊन माझे (परशुरामाचे) स्मरण करा, म्हणजे मी येऊन
कार्य साधून देईन; ह्मणून जे परशुरामाने सांगितले ते खरे
किंवा अनृत याची परीक्षा पाहू! ह्मणून ते सर्व नूतन ब्राह्मण
येकत्र मिळून, हे परशुरामा!! ह्या शब्देकरून मोठ्याने हा-
क मारू लागले. तेव्हां त्यांचे ते आर्त स्वरोक्त ओरडणे
श्रवण होतांच दया समुद्र जो परशुराम, पूर्ववाक्याप्रमाणे
त्या नूतन विप्रां समक्ष प्रगट होऊन त्यांस विचारिता झाला.
कीं, हे ब्राह्मणहो ! सर्व तुम्ही एकत्र होऊन किमर्थ माझे
स्मरण केले? तुह्यांस कोणते दुःख प्राप्त झाले आहे?
ते मला सांगा; म्हणजे त्याचा मी तूर्ण नाश करीन. स्कंद-
ह्मणतात. याप्रमाणे त्यापरशुरामाचे निर्भय वचन ऐकून
ते ब्राह्मण भयाभीत होव्हाते परशुरामाप्रत बोलते झाले.
हे प्रभो ! तव कृपेने आह्यांस किमपि दुःख नाही; परंतु

तुम्हें स्मरण करणाने कारण हैच कीं, तू जें पूर्वी आत्मांग
 वरदान दिलें, तें सत्य किंवा अनृत हें पाहण्याकरितांच
 सर्व एकच होऊन तुम्हें चिंतन केलें; शिवाय लेश मात्र ही
 दुःख नाही. याप्रकारें त्यानूतन ब्राह्मणांचें तें कृत्रिम भा-
 षण ऐकून क्रोधानें नेत्र आरक्त करून अवलोकन करीत
 होसाता परशुराम त्यानूतन ब्राह्मणांस शाप देता झाला.
 तां असा कीं, तुम्हीं निन्द्य, दरिद्रो, सर्वांची सेवाकरणारे,
 तसेच, कृत पुण्याचा विक्रय, व कन्या विक्रय * करणारे असे
 सर्व तुम्हीं व्हाल. याप्रमाणें त्या नूतन ब्राह्मणांस शाप देऊ-
 न परशुराम महेंद्रपर्वतावर तपश्चर्यांथं जाता झाला. पर-
 शुरामानें शाप देऊन महेंद्र पर्वतावर गेल्या नंतर पूर्वोक्त
 क्षेत्रांतील जे नूतन ब्राह्मण (चित्पावन) ते सर्व शाप ग्र-

* सर्वांची सेवा करणें हें शूद्र कर्म आहे, यास प्रमाण
 गीता. अ० १८ । परिचर्यात्मकं कर्म शूद्रस्यापि स्वभावजमिति.

* कन्याविक्रय—कन्याविक्रयिणो मुखारहः किल्बिषकारिणः ॥ पतं
 तिनरकेघोरेदहं त्यासन्पमंकुलमिति ॥ द० प्र० ७५० २८० विक्री
 यकन्यकांगांचकृच्छंसांतपनंचरेतइतिस्मृत्यंतरे ॥ नारीविक्रयेचाद्रं
 कन्यापुत्रविक्रयेतद्विगुणमितिप्रायश्चित्तेंदुशेखरे पृ० २५५० ७

भक्त होस्ताने गूढ प्राय होऊन दुःखान पडत होतं झाले. शंकर पार्वतीप्रत सांगतात, हे देवी! हा जो खरा वृत्तता होता, तो सर्व मीं तुला सांगितला. आणि सह्याद्रीच्या खाली चितपोळन* (चिपळोन) नामक जो गांव आहे, त्यामध्ये हे नूतन ब्राह्मण आचंद्रार्क राहतिले. याप्रमाणें या चित्पावनाची उत्पत्ति असून ही केवळ हिंदुस्थानस्थ लोकांतच प्रसिद्ध आहेत असें नाही; तर परद्वीपस्थ जे इंग्रजलोकं त्यांस देखील ही श्रुत असून त्यांचे लिहिण्यांत काहीं विशेष विषय दृष्टीस पडतो; तर तो विशेष विषय सर्व आमचे सुज्ञ मित्रवयांचे ज्ञापनार्थ अनुक्रम पूर्वक एथें दाखवितों.

GRANT DUFF'S
HISTORY
OF THE
MAHRATTAS, VOL. I.

THE PRESHWA, who attained sovereign authority in the Mahratta nation, were of this class.† CONCANIS

* चितपोळन—ह्या जाग्यावर ते बसले होते म्हणून त्यास चिपळोन असें म्हणण्याची जनरुढी आहे.

* See Page 8 of the above mentioned History.

† A CONCANIS division of Maratha Brahmi .

from this circumstance, and the power which it naturally threw into their hands, pretend to some Superiority in caste ; but these pretensions are not well founded. They are termed CHITPAWUN, which amongst other significations means " A DEAD BODY RAISED " Their origin, according to what is mentioned in a Sanscrit work, entitled The SYHADREE KIHUND, † was fourteen dead bodies of different castes that had been drowned in the sea; whence they were transported by VISHNOO in his OUTAR of PURSHURAM, after he had forced the sea to give up the CONGUN, or PURSURAM KSHETRA, ‡ and re-animated to people his new country. From these fourteen families sprang the CONCANEE Bramins, who are now distinguished by SIXTY SURNAMES.

The COCANIST Bramins, before the elevation, of Ballajee Vishwanath, Commonly called the first, though in fact the fifth PEISHWA, were not employed as clerks and men of business, but as hurkarus and spies. They carefully suppress or destroy all copies of the Syhadree Khund, where their origin is mentioned, and a respectable Brahmin of Wace was, a few years ago, disgraced by Bajerao for having a copy of it.

---

† Khind

‡ Purashuram Kshetra

वरील मजकुराचें भाषांतर :

श्यांटडफुकृत मराठ्यांचा इतिहास. पुस्तक १. पृ. ०८.

यांत तो असे म्हणतो की; "पेशवे महाराष्ट्र ब्राह्मण-
-वर्गीतील कोंकणस्थ (चित्पावन) जातीचे होते.
त्यांना मराठे लोकांत राज्याधिकार मिळविला. ह्या गोष्टी
वरून व जो अधिकार त्यांस साहजिक प्राप्त झाला, तेव्हा क-
रून कोंकणस्थ (चित्पावन) जाती मध्ये काहीं वर्चस्वाचा
(श्रेष्ठत्वाचा) वाणा (डौल) वाळगतात; परंतु ह्या वाण्यास
चांगला (शास्त्रोक्त) आधार नाही. त्यांस चित्पावन असे
म्हणतात. त्याचा अर्थ असा आहे की, "प्रेत उडविलेला."
त्यांची उत्पत्ति सत्याद्वि खंड म्हणून जो संस्कृत ग्रंथ आहे,
त्यांत सांगितल्या प्रमाणें, विष्णुने परशुरामावतारीं बलात्का-
रानें समुद्रापामून कोंकण घेतल्यावर, आपला नवीन देश
वसाहत करण्याकरितां, समुद्रांत बुडून मेलेलीं भिन्न जातींचीं
चौदा प्रेतें जिवंत केलीं. ह्या चौदा कुटुंबापामून कोंक-
णस्थ (चित्पावन) ब्राह्मण उत्पन्न झाले. सांप्रत ते ६०
उपनामें करून जाणिले जातात.

बालाजी विश्वनाथ जरी पांचवा पेशवा होता; तथापि

त्यास, साधारणपणे पहिला पेशवा ह्मणत. तो मोठ्या पदवीस चढण्याचे पूर्वी कोंकणस्थांस (चित्पावनांस) कोण्ठी कारकुन किंवा कारभारी, ठेकीत नसत; परंतु त्यांस हरकारू (गुप्तवातमीदार दूत) किंवा हेर, (जासूद)त्यांच्या कामावर ठेकीत असत. त्यांचीउत्पत्ति सह्याद्रिखंडांत सांगितली आहे ह्मणून, ते सर्व सह्याद्रिखंडाच्याप्रती, सावध गिरीने नष्ट (नाहीशा) करितात. काहीं वर्षां मागे, वाई येथील एका नामांकित ब्राह्मणाने सह्याद्रिखंडाचीप्रत ठेविली, म्हणून बाजीरावाने त्याचा अनादर (अपमान) केला. " असे या द्रपांटडकच्या इतिहासावरून सिद्ध होते.

ह्याच प्रमाणे मुंबईतील रायल्लेसियाटिक् सोसैटीचा सन् १८५३ त छापलेल्या १७ नंबरच्या ४ रपोर्ट पुस्तकांतिल ३७४ पत्रांत देखील ह्या चित्पावनांचा वृत्तांत आहे; परंतु वरील व हा सारखाच असून भावार्थ भिन्न नसल्या कारणाने घेतला नाही.

आतां चित्पावन खरोखर जरे सर्व ब्राह्मणांत श्रेष्ठ असते, तर त्यांस प्राचीन ग्रंथ नष्ट करण्याचे कारण काय होते ?

ह्यावरून चित्पावन ब्राह्मणवर्णातील नव्हते असे म्हण

ण्यास सत्रक प्रमाण मिळत असून, या विषयी अन्य लेखही आहेत, ते पहा.

GOA & THE BLUE MOUNTAINS—BY RICHARD
F. BURTON P.—14—15

At length, when sitting on the mountains of Concan (that's, the Sayhadree range or Western Ghats) he (Purushuram) espied on the shore below, the putrefied corpses of fourteen Mleuchtas (any people not Hindoos), which had floated there, borne by tides from distant lands to the Westward. Rama restored them to life, taught them religious knowledge, and after converting them into Brahmins, performed his sacrifice. He, afterwards, by means of his fiery darts compelled Samudra, the Indian Neptune, to retire several miles from the foot of the Ghats and allotted to his proteges the strip of land thus recovered from the sea. From these fourteen men sprang the Kukanastas or Concanes tribe of Maratha, and the pious Hindoo still discovers in their brivements trace of a corpse like expression of countenance inherited from their fore—fathers,

वराल मजकुराचें भाषांतर.

रिचर्ड फ् बर्तनकृत, गोवा आणि नीलगिरी.

पृ० १४-१९.

“ शेवटीं तो (परशुराम) कोंकणांतिल पर्वतावर (सव्या-
द्वि अथवा पश्चिमघाट) बसलेला असतां दूरच्या प्रदेशाहून
चौदा कुजलेलीं म्लेच्छांचीं प्रेतें भरतीनें पश्चिमेकडे वाहून
आलेलीं त्यानें खालीं किनाऱ्यावर लावून पाहिलीं.
रामानें त्यांस सजीवकरून व धर्म संबंधी ज्ञान
सिकवून ब्राम्हण केल्यावर, आपला यज्ञसंपविला.
नंतर त्यानें आपल्या तीक्ष्णबाणेंकरून समुद्रास
किती एक मैल मागें हटवून घेतलेली जमीन, आपल्या
आश्रितांस वांटून दिली. ह्या चौदा म्लेच्छांपासून कोंक-
णस्थ* (मराठ्यांतील कोंकणी जातीचे) उत्पन्न झाले. आणि
धार्मिक हिंदु अजून पावेतोत्यांचीं रूपलक्षणें पाहून प्रेतवत्
त्यांच्या स्वरूपाचें स्पष्टीकरण वाडवडीलां पासून आहे,
असा पत्ता लावितात.”

* चित्पावन जात. कोंकणस्थ शब्द जातिवाचक नाहीं.

कायहो हें चित्पावनाचें ब्राह्मण्य ! ह्यात्रिषयां आणखी
आधार पाहा.

HISTORICAL SKETCH OF INDIA
BY
LIENT. COLONEL MARK WILKS
VOL I *

His new dominions being provided with no separate order of priesthood, Parshuram founded the caste of the Concan Brahmins who are to this day disclaimed as such by those of the rest of India, They compose a large portion of the ruling characters in the Maratha state, and in their various predatory incursions into other countries stated to seek with avidity for the copies of a work containing the history of their origin, for the purpose of destroying it, and the eastern Bramhmins affirm that the orders for this purpose given to their illiterate troops have produced a large and indiscriminate destruction of manuscript,

According to the fable, he created them by restoring to life the putrid bodies of some men drowned in a river or according to more general tradition of ship—wreck mariners ; indicating apparantly the

---

* See Page 157--8 of the above mentioned History.

act of foreign origin, which appearance at this day does not much discredit it.

घरील मजकुराचें भाषांतर.

द० कर्नल मार्क उल्ब्रिक्कृत दक्षिण हिंदुस्थानाचा संक्षिप्त इतिहास. पु० १. पृ० १९७-१९८ पर्यंत.

यांत तो असे म्हणतो कीं, "परशुरामाच्या नवीन देशांत निरनिराळे जातीचे उपाध्ये नसल्यामुळे, परशुरामांचे कोंकणस्थ (चित्पावन) ब्राह्मणांची (नवीन) जात स्थापन (उत्पन्न) केली; म्हणून, हिंदुस्थानांतील इतर ब्राह्मण त्यांत (चित्पावनांस) निराळे* टाकितात. त्यांनी महाराष्ट्र देशांत राज्याधिकार मिळविला. असे सांगतात कीं, ते परदेशांवर स्वान्याकरून लुटूं लागले म्हणजे, ज्या ग्रंथांत त्यांची उत्पत्ति सांगितली आहे; त्या ग्रंथांचा नाश करण्याकरितां अशाही पणाने ते ग्रंथ शोधून काढित. आणि पूर्वेकडील ब्राह्मण असे म्हणतात कीं, त्यांनी आपल्या मूढ सैन्यांसही हाच हुकूम दिला होता, तेजेंकरून पुष्कळ हस्तलेखांची (ग्रंथांचा) नाश झाला.

कथाकार (ग्रंथकार) असे वर्णन करितात कीं, त्यांचीं

* पंक्तिवेगळे.

गांहीं कुजलेलीं प्रेतें, समुद्रांत बुडाला हाता; त्यांन पर-
शुराग्रानें जीवंत केलें. वास्तविक म्हटलें असतां, ते फुट-
लेल्यां तारवांवरचे खलासी* असावेत. त्यांची उत्पत्ति
परकीय लोकांपामून आहे, असें त्यांच्या सांप्रतच्या स्वरूपा-
वरून उघड दिसतें.” केवढा हा ग्रंथ नाशानें श्रेष्ठ संपा-
दण्याचा यत्न आहे तो पाहा. कारण खऱ्या ब्राम्हणांरा
प्रा यत्नाची मुळीच गरज नाहीं. वास्तविक ही गरज
म्हटली असतां केवळ वनावटांन, किंवा पतितांसच असती.
वर अशा यत्नानें कोठे श्रेष्ठ होतो काय ? असो, आतां हे
दिशित आधार चित्पावनांच्या द्वेषानें लिहिले असतील,
अशी कोणी शंका घेतील; परंतु त्यांचें समाधान या पुढील
माधारावरून होईल.

JOURNAL OF THE BOMBAY BRANCH OF THE
ROYAL ASIATIC SOCIETY, JANUARY, 1865

This word is revillingly or jocosely derived
from CHITA (चित्ता,) the pyre, and PAVANA (पावन) or
pure. The two together signifying pure from
the pyre. This rendering is based on TURANIC

* बहुतकरून कोळीच असतात; कारण जलयानांत
सं त्यांचें शूरत्व आहे तरें अन्याचें नाहीं.

legend which relates that PARASURAMA, the sixth incarnation of VISHNU, recovered miraculously from the sea, the strip of land now forming the KONKAN the SAWANTWADI TERRITORY, GOA, KANARA, and MALABAR and made it over to BRAHMANAS. converted into that state from corpses placed on the pyre. Others would resolve the word into चिन and यमन, the pure of heart. Both of these may be true, but the first has a historical value, as it seems to me and indicate that the first ancestors of this tribes have probably come by ships either from some other part in India or from the opposite coast of Africa. This is a section of the KAUNKANA sub-division of the DRAVIDIC class.

वरील मजकुराचे भाषांतर.

सन १८६७ मील रायल एशियाटिक सोसैटीचा

रपोर्ट. नं० २३ पृ० २ रें. टीप.

यांत "रावसाहेब विश्वनाथ नारायण मंडलोक असे दर्शकितो कीं, चित्पावन ह्याशब्दाचा अर्थ निंदेनें किंवा

धट्टेनें, चित्ता- अ० सरण, पावन म्ह० पवित्र, ह्यांपासून
 निघाला, म्ह० ह्या दोन शब्दांचा अर्थ, चित्तेपासून
 पावन असा होतो. हा अर्थ पुराणांतील कथेत अनुस-
 रून आहे. त्यांत (पुराणां) असे सांगितले आहे कीं,
 परशुराम म्हणून जो विष्णुचा सहावा अवतार; ह्यानें समु-
 द्रापासून अद्भुत रीतीनें जमीन मिळविली. तींत सांप्रत
 कोंकण, सावंतवाडी, गोमांतक, कानडा, आणि मलबार
 ह्याचा समावेश होतो. आणि जीं प्रेतें चित्तेवर ठेविलीं
 होतीं, त्यांस ब्राह्मण करून* ती जमीन त्यांस दान दिली।
 कित्येक लोक ह्याशब्दाचा अर्थ "चित्त आणि पावन" अंतः
 क्रणाचे मोकळे असा धारतात, हे दोनही अर्थ बरोबर
 असावेत; परंतु प्रथमअर्थास इतिहासिक किम्मत [ग्रंथाधार]
 आहे. मला असे वाटते कीं, ह्या जातीचे (चित्पावनांचे)
 प्रथम वंशज एकाद्या हिंदुस्थानातील बंदरांतून अथवा

* चित्ता-प्रेतदाहाधारचुलि.

* ब्राह्मण्यंचततोदत्त्वासर्वविद्यासुलक्षणमिति सं० भ० ८२

अफ्रिकेच्या समोरील किनाऱ्यापासून* बहुधा तारवाने
माले असावेत. कोंकणस्थ हा द्राविडांतील पोटभेद आहे.”

हे वरील व्याख्यान देणारा चित्पावनच आहे, असे लोक
सांगतात. तर या लेखावरून चित्पावन बनावट असे सिद्ध
होत असून ह्यास खात्रीलायक आणखी आधार आहेत ते पहा.

THE HINDU PANTHEON BY EDWARD
MOOR, F. R. S. • DEDICATED TO THE HON.
JONATHAN DUNCAN GOVERNOR OF
BOMBAY.

“According to the PAURANICS, PURSURAMA, having

---

* इजिप्ट देशांतून.

• वरील मजकुरावरून 'कोंकणस्थांस (चित्पावमांस)
द्राविडांत गणणें हें अगदीं अप्रसूय आहे. कारण त्यांस
द्राविडांत गणिले असतां द्राविड देखील चित्पासून पावन
माले असे सिद्ध होतात. ह्यावरून व्यासोक्तीस बाधक येत
असून, त्यानें हें वाक्य स्वज्ञाति भयार्थच लिहिलें असे म्हण-
ण्यास काहीं हरकत नाही. कारण अज्ञानाने लिहिलें असे
म्हणवत नाही.

* See page 351 of the above book.

extirpated the CURRIES, and filled the earth with blood, wanted to perform a sacrifice, but could find no Brahman to assist, on account of his being defiled with the effusion of so much human blood. As he was standing on the summit of the mountains of Kuccan, he spied fourteen DEAD BODIES stranded on the adjacent shores below : these were the CORPSES of so many MLENCHHAS, who had been flung into the sea by their enemies in distant countries in the west. They had been wafted by the winds, and were then in a high state of putrefaction. Rama RECALLED THEM TO LIFE, imparted knowledge to them, and conferred on them the Brahminical ordination ; and bid them perform the sacrifice. From these fourteen dead men is descended the Kucanastha tribe of Marahtas : thus called, because, since that time, they have always staid and remained in the Kucan."

वरील मजकुराचे भाषांतर.

एडवर्ड मूर येफ. भार. एस कृत सर्वदेवसंज्ञा पृ० ३५१.

यांत ब्राह्मणाविषयी साधारणपणे लिहित असतां, चित्पाव-
नाविषयी तो असे म्हणतो कीं, " पुराणोक्त वचना प्रमाणे
परशुरामाने निःक्षत्रीय करून पृथ्वी रक्ताने भरल्यावर, तद्दोष

(सन्नियेववजन्यदोष) निवारणार्थं त्यास यज्ञ करावा लागला. परंतु त्यास मदत करण्याविषयी कोणी ब्राह्मण भिळेनात. तेव्हां तो कोंकणातील पर्वताच्या (सह्याद्राच्या) शिखरावर उभा असतां त्याने चौदाप्रेते सन्निकृष्ट किनाऱ्यावर चढलेली पाहिली. हीं प्रेते म्हेच्छांचीं असून तीं दूरच्या प्रदेशांतील शत्रूंनीं पश्चिमेकडे समुद्रांत फेकून दिलीं होतीं. तीं वाऱ्यानें तरंगत वाहून आलीं असून तीं त्यावेळीं दुर्गावावस्थेत (कुजलेलीं) होतीं. रामाने त्यांस जीवंत करून ज्ञान दिलें व त्यांस ब्राह्मण जातीय दीक्षा देऊन यज्ञ करण्यास आज्ञा केली. ह्या चौदा प्रेतांपासून, मराठ्यांनील* कोंकणस्थ (चिऱ्यावन) जात उपन्न झाली. कोंकणस्थ म्हणण्याचें कारण असे आहे कीं, त्या वेळेपासून (जीवंत केल्या दिवसापासून) ते कोंकणांतच स्थाईक होऊन तेथेच राहिले. ”

* चेड (चेडा) आणि चेडी (चेडू) हे शब्द मराठ्यांतील असून ते पूर्वोक्त लोकांत चालू आहेत. ह्यावरून हे खरोखर मराठे असे म्हणण्यास काहींच संशय वाटत नाही. कारण ह्याविषयी गेशि० रि० पृ० ९ पृ० २३३-२४१, पा०

TAYLOR'S ORIENTAL MANUSCRIPTS,

Vol. III Page 705.

“The destruction of the *Kshetriyas* by *Parasu Rama* ; his disgust with the Brahmans, and retiring to a hermitage : several rishis followed ; and looking on the western sea, advised him to reclaim land from it. The sea-king promised to render to him land, as far as he could cast an arrow. He thus reclaimed a tract of land of three *yojanas* (30 miles) in breadth westward ; and in length from *Nisica* to *Canyacumari* 300 *yójanas* southward, or more than 3,000 miles. He located Brahmans therein, turning the *Boyijati* into Brahmans; settling one thousand of them there, and appointing to them lands for their support. He told them that if they had any cause of sorrow, or regret, they might think on him, and he would appear. He then retired to the fane at *Gokernam*. The said Brahmans, to test his veracity, recalled him, without cause ; whereupon, being angry, he condemned them to lose the power of assembling together in council ; and to become servile. They accordingly mingled with *Sudra* females ; and became a degraded race”.

वरील मजकुराचें भाशंतर.

टेलर्स भोरियंटल् हस्तलेख. पु० ३ पृ० ७०५.

यान तो असे म्हणतो कीं, "परशुरामानें क्षत्रिय संहारिव्यावर, तो ब्राह्मणांवर नाखुष होऊन एका पर्णकुटीत जावून राहिला असतां, त्या मार्गे, त्रितीएक ऋषी गेले. त्यां गे पश्चिम समुद्राकडे पाहून त्या प्रत कांहीं जमोन मागितला. समुद्रानें ३ योजनें रुंद व ३०० योजनें × लांब, नाशिकपासून कन्याकुमारी पर्यंत प्रदेश त्यान दिला. त्यांत त्याणें भोधीजानीचे (चिन्पावन*) लोकांस ब्राह्मण करून स्थापिले, व त्यांस असे सांगितलें कीं, जर तुम्हांस संकट पडेल × तर मला हाक मारा; म्हणजे मी येईन, असे सांगून तो गोकर्णाच्या गुहेत जावून राहिला. नंतर न्या नूतन ब्राह्मणांनीं ह्याची

× १०० योजनें अंमारीं—कारण शतयोजनदीर्घं त्रिवि-
स्तृभं त्रिणियोजनं ॥ नार्गवं मीलित्वा पृथ्वीममुद्रां मुखहेना. इति. मं०
अ० ८१.

* जातिविपर्यो ह्या निबंधांभी ५ वें पृष्ठ पहा.

× संकट—यदा कदा वायुष्माकं विपत्तिर्जायते भुवि ॥ तदा
ह्यंतु तांती ॥ गोताः मुख्यास्ये म० ख० ३० अ० ८७.

(रामाची) प्रचीत पाहूं म्हणून निःकाम त्याचें स्मरण केळें. त्यावेळीं (त्यांचा तो कापस्यभाव पाहून) तो कोपानें संतप्त होताता, त्यांस तुम्ही सदोदीत विभक्त (वेगळे) म्हणजे तुमची एकत्र होण्याची शक्ती नाहीशी होऊं. आणि तुम्ही सर्वांची सेवा कराल, * असा शाप देता झाला. त्याप्रमाणें त्यांचा शुद्रांचा बायकांशी संबंध होवून त्यांची (चित्पावनांची) नीच जात झाली."

ह्या लेखावरून देखील चित्पावन नीच व पतित असे सिद्ध होतात. इतकेंच नाही; तर हे पतित असल्याकारणानें एकादे क्षेत्रांत गेले असतां, ज्या सोपानावरून ब्राह्मणवर्णस्थ लोक उतरून जात, त्यांवरून यांस (म्ह० चित्पा. वनेद्र जो पेशवा त्यास) उतरण्याची वंदी होत असे. ह्यास प्रमाण.

HAMILTON'S DESCRIPTION OF HINDUSTAN
Vol. II. page 197.

"The late Peshwa Bajerow is the son of the famous Ragoba. Although his family is Brahminical, yet not

• शापंचप्राप्यतेतस्यकुत्सिताभ्यदारिद्रिणः ॥ सेवासर्वत्र
कर्तारइदंनिश्चयभाषणं स० ख० उ० अ० ८१.

being of the highest order, the purer classes of Brahmins refuse to eat with them ; and at Nassick, a place of Pilgrimage near the source of the Godavery, he was not allowed to descend by the same flight of steps used by the holy priests. The Poona Brahmins affect an extreme purity, and abstain from animal food, and some of them object to eating carrots; but notwithstanding their sanctified abstinence, they are held in extreme contempt by their carnivorous brethren of Bengal and upper Hindoostan”.

वरील मजकुराचें भाषांतर.

झामिलटनकृत हिंदुस्थानाचें वर्णन.

भाग २ पृ० १९७

यांत तो असे लिहितो कीं, “मध्यत बाजारांत पेगवा* प्रख्यात राधोवाचा मुलगा होता. जरी त्याचें

---

* वरनौवली साहेब एशिआटिक् रीसर्चम् पुस्तकाच्या ९ भागांतील २३३व्या पृष्ठांत असे म्हणतो कीं, “परशीया देशांतील राजा नशरवान” ह्यापामून पेशव्याची उत्पत्ति आहे. (ह्याचा सविस्तर वृत्तांत सदरहु पुस्तकाच्या २३३व्या पृष्ठापामून २४१ वे पृष्ठापर्यंत आहे.) विस्तार भयास्तव घेतला नाही.

कुटूंब ब्राह्मणांतील आहे; तथापि ते उंचवर्णांचे नसल्याकारणाने पवित्र वर्णांचे ब्राह्मण त्यांबरोबर जेवण्यास नाकारितात. व गोदावरीच्या काठीं नाशिक या नांमै एक यात्रेचे स्थान आहे; तेथे ज्या पायऱ्यांनीं पवित्र ब्राह्मण उतरतात, त्या पायऱ्यांनीं त्यास (बाजीरावास) उतरूं दिलें नाहीं. पुणेरी ब्राह्मण अतिशय पवित्र पणाचा डौल घालितात, मांस खात नाहींत व किती एक गाजरे देखील खाण्यास संकोच करितात; तथापि बंगालचे व उत्तरहिंदुस्थानाकडील त्यांचे मांसहारी बंधु (ब्राह्मण) ह्यांचा फार धिक्कार करितात.” यास दुसरा आधार.

WARDS INDIA AND THE HINDOOS.

PAGE 199 & 200.

“Such was their exalted position that the Peishwa at the head of the Maratha Confederacy, who held the most commanding station of any Indian Sovereign was long excluded from EATING AT TABLE WITH ANY BRAHMINS OF HIGH Caste.”

वरील मजकुराचे भाषांतर.

रेवरेंड. एफ. डी. डब्ल्यु वार्डकृत हिंदुस्थान

व हिंदु. पृ. १९९-२००.

ह्यांत तो असे झणतो की, “ त्यांची (पेशव्यांची) इतकी

उंच स्थिति होती कीं, मराठादरवारचे मुख्य जे पेशवे जे
 हिंदुस्थानांतली कोणतेही एका राजाप्रमाणें महत्व
 धरीत होते, त्यांस कोणत्याही उंच वर्णाच्या ब्राह्मणां-
 बरोबर जेवण्यास प्रतिबंध होत होता” असें या रेवरेण्ड
 वॉर्ड साहेबांच्या इतिहासावरून देखील सिद्ध होतें. आणि ही
 गोष्ट खरीत आहे कीं, परशुरामानें कारण परतें करून
 जरी ह्या चित्पावनांस ब्राह्मणत्वाधिकार दिला होता;
 तथापि तो त्याच परशुरामाच्या शापानें नष्ट होऊन हे
 गूढप्राय शाब्दाचा आधार मुनि श्रेष्ठ ह्यासंप्रणीत पुराणांत
 उपलब्ध होत असल्या कारणानें तदभिज्ञ लोक (ब्राह्मण)
 ह्या चित्पावनांसह भोजन करण्यास फार संकोच करितात.
 इतकेंच नाही; तर उत्तर हिंदुस्थानाकडील गौडादिक जे
 ब्राह्मण ते स्वतां जरी स्वदेशाचार धर्म जाणणारे
 आहेत, तथापि देवाज्ञा ही बलवत्तर, असें जाणून ह्या
 चित्पावनांस शुद्ध अंत्यज असें मानितात. आणि
 कदाचित् कोणी गौडांपैकीं अज्ञानेंकरून किंवा
 मैत्रभावानें ह्या चित्पावनांकडील जल स्त्रोकारिलें असतां

त्यास ते सार तुच्छ मानून तुमपातितधया^x असैं म्हणतात.
परंतु त्यांस कोणी हें कारण विचारिलें असतां ते ह्या
चित्पावनांविषयीं सहाद्रिखंड, मयूरवर्माचरित्र^१ केर-
लोत्पत्यादिक^२ ग्रंथांतील कथा सांगून, शेवट बाजीराव पेश-

^x ही चाल अजूनपर्यंत कर्नाटक, द्राविड, मलबार,
इत्यादिक देशांतील ब्राह्मणांत असून, सासष्टी, तीसवाडी,
आणि बारदेश ह्या तीन प्रांतांतील ब्राह्मणांत कांहीं विशेष
चाल दृष्टीस पडते. ती अशी कीं, हे पूर्वोक्त तीन प्रांतां-
तील ब्राह्मण पौष्यमासांत स्वदेशांतील भूतादिकोपद्रव
निवारणार्थ एक असामी संतुष्ट करितात, तेव्हां ते विशेष
करून ह्या चित्पावनांसच बोलानून जेव्हां घालितात.
परंतु त्यांस अतिशूद्राप्रमाणें एका कोपण्यांत बसून खावें
लागते. इतके ते या चित्पानांस नीच मानितात.

१ हें पुस्तक जरी अलभ्य आहे, तथापि यांतील भावार्थ
“टेलर्स ओरियंटल-हस्तलेखाच्या” ३ भागांतील ७०५ व्या
पृष्ठावरून या पुस्तकांत घेतला आहे तो पहा.

२ हा ग्रंथ ह्या देशांत फार दुर्मिळ आहे.

व्याची ३ अशी गोष्ट सांगतात कीं, “ कौणी येके समयीं पेशवा ब्राह्मणांवरोबर पंगत करण्याच्या उद्देशानें सैन्यासह देशांतिल सव्याद्रिखंडें नष्ट करीत* श्रीक्षेत्र काशीस येऊन ब्राह्मणसंतर्पणार्थ मुक्तद्वार (ज्यास बंदी नाहीं तें) करूं लागला. आणि आमात्यादिकांस अशी आज्ञा केली कीं, काशी पुरींत ब्राह्मण मात्र जे असतील त्यां सर्वांस नित्यशः भोजनास येण्याचें आमंत्रण द्यावें, आणि ते येतात किंवा नाहीं याची सूक्ष्म चौकशी ठेवावी, अशी आज्ञा

३ वाजीरावाच्या वर्तणुकेविषयीं पुण्याचे वर्णनांतिल ७३—
७४ वें व ये० रीस० पु० ९ भा० २३३—२४१ वें पत्र पहा.

* त्याविषयीं ये० रीस० पु० ९ भागांतिल २३४ व्या पृष्ठांत “उयलफोर्ड” साहेब असें म्हणतो कीं, “सव्याद्रिखंडाचा दुसरा भाग, ज्यांत त्यांची (चिन्पावनांची) उत्पत्ति सांगितली आहे, तो त्यानें (पेशव्यानें) अगदीं नाहींसा केला. म्ह० सव्याद्रिखंडाच्या कचित् प्रति राहिल्या असतील.” ह्याचप्रमाणें गोमांतकाच्या इंग्लिश इतिहासांत याहीपेशां विशेष आहे. विस्तार भयास्तव घेतला नाहीं.

होतांच ते दुतांसहित यावन् काशीपुरांतील ब्राह्मण मात्रांस
 आमंत्रण देऊं लागले. तेव्हां जे अनार्थी होते ते त्या आमं-
 त्रणाबरोबर पेशव्याचे पंकिलाभास गेले. आणि वयातीत
 व पढीक जे ब्राह्मण होते ते सर्वथा त्या भोजनास येत नाहीत
 झाले. ही बातमी त्या आमान्यांस समजताक्षणी त्यांनी ती
 पेशव्यास निवेदन केली. तेव्हां पेशव्यानें लागलेच त्यां
 ब्राह्मणांस पाचारून भलभलतेच प्रश्न केले; परंतु ते ब्राह्मण
 त्या कृत प्रश्नांचीं उत्तरे देण्यालायक जरी होते; तथापि
 राजभेतिनें व कांहीं द्रव्य लोभानें समर्पक उत्तर न देतां, जर
 गाई आपल्या हातचा गोघ्रास ग्रहण करील तरमात्र आम्हीं
 भोजनास येऊं, असें सागून स्थब्ध राहिले. तेव्हां पेशव्यानें तें
 मान्य केलें, आणि आचार्या कडून एका चांदीच्या भाड्यांत
 गोघ्रास काढवून तो स्वतां आपण गाई समक्ष नेवून ठेविला;
 परंतु गाई तो स्वीकारीना. तेव्हां ही गाय रोगीष्ट
 अतल अगें जाणून दुसऱ्या कांहीं गाय आणवून त्यां समक्ष
 तो ठेविला; तथापि त्याही त्यास स्पर्श करित नाहींत,
 अनें त्या बुद्धिमान पेशव्यास समजताक्षणी खिन्नमुख
 होत्वाता लोक आपली खरोखर निंदा करितील असें

जागून लागलाच तेथून निघाला, आणि ब्रम्हवर्तीतें लक्ष्मणघांटीं येऊन राहिला.* आणि त्या ब्रम्हवर्तीत जो ब्राम्हण यात्रार्थ येई, त्यास तो यथेच्छ द्रव्य देऊन आपल्या पंक्तिस घेत असे. कांहीं दिवस हा क्रम चालू होतां द्रव्येणसर्ववशात् ह्या म्हणी प्रमाणें मध्य देशांतील शतशः ब्राम्हण द्रव्यलोभास्तव त्या पतित पेशव्या-

* येथील कांहीं लोक अगें सांगतात कीं, “ज्या दिवशीं पेशवा “लक्ष्मण घांटावर” वस्तीस आला, त्याच रात्री गंगा तो घांट सोडून १॥ कोश लांब गेली. आणि ज्या दिवशीं पेशव्याचा देहांत झाला त्याच रात्री गंगा त्या घांटावर पुनः आली.” आणि बहुतेक लोक या गोष्टीचें स्पष्टीकरणही करितात.

* यास दृष्टांत—तुलसीदास, दामसुदुर्जनहोतादिगंतरं, दामसुबंधुहोतसभैय्या ॥ दामहिदौलतदामहिनौकर दामपुकारतभैय्याभैय्या ॥ ज्याकैहातेदांपलुगाई वाको पूजतपंडतभैय्या ॥ सोईबडोजगमोनरमानवज्यांकेपाम सफेतरूपैय्या ॥

सह १ पंगत करूं लागले. तेव्हां कृतयत्न सिद्धीत गेला असें जाणून पेशव्यानें विशेषद्रव्य देण्याचें बंद केलें. त्यावेळीं ब्राम्हण पुनः कुरुकुरुं लागले; परंतु राजभीतिस्तव तुमवीचूप हमवीचूप ह्या म्हणी प्रमाणें निर्धास्त पंगत करणें अवश्य पडलें असें म्हणतात.” परंतु पुस्तककर्त्यास जरी ही गोष्ट सयुक्तिक दिसत नाही; तरी ती बहुतेक लोकांच्या मुखानें उच्चारण होत असून याविषयी कांहीं इंग्लिश ग्रंथाधारही सांपडतात. आणि त्या आधारांवरून देशस्थ तैलंगांतील कांहीं वर्तणूक पहातां, केवळ द्रव्य लोभानेंच हा नूतन पंक्तिव्यवहार चालू झाल्याचा दृष्टीस पडतो. कारण यद्यपि देशस्थ तैलंगादिक कांहीं ब्राम्हण ह्या चित्पावनां-वरोवर पंक्तिव्यवहार ठेवीत आहेत, तथापि ते आपल्या गृहसंबंधी कांहीं शुभाशुभ कृत्य झालें असतां देव पितेर स्थानीं विलकुल ह्या चित्पावनांस निमंत्रित नाहींत. ह्या

१ यस्यास्तिवित्तंतनरः कुलीनोसंपंडितः सश्रुतवान्गुणज्ञः॥

सएववक्तासचदर्शनीयः सर्वेगुणाः कांचनमाश्रयंति ॥ ह्या वाः

क्यास पेशवा नीच किंवा पतित असून उपयोग काप.

करून प्रदर्शित मजकूर अक्षरशः खरा आहे असे म्हणण्यास काहींच संशय नाही. आणि याच प्रमाणे इंग्लिश ग्रंथकारांनी (इतिहासकार्यांनी) मान्य ग्रंथांनून घेतलेले अनेक आधार या चित्पावनांच्या अत्राम्हण्यार्थ उपलब्ध होतात; परंतु भावार्थ एक अमून विस्तारभयास्तव घेतले नाहीत.

असो-प्रस्तुत या प्रदर्शित सर्व आधारांची एक वाक्यता केली असतां परशुरामाने अत्यंजांच्या प्रेतांपासून ह्या चित्पावनांची नवीन एक जात उत्पन्न करून चिपळोणांत स्थापिली,* असा अर्थ निघतो. आणि हा शास्त्र सिद्ध अमून सर्वत्र विदित आहे. तर असे हे अत्युत्तम

---

* Chipaluu, is mentioned in the first Chapter of the second section of the Sahyadree Khand of the Skand Purana, as chittapolan; the village at which, according to that curious document, the creation of the Chittapawan Brahmans was effected by Parashurama from some ashes corpses found at the chitta or place for burning the dead, when the established priests or vipras refused to assist him in the performance of a Shradha.

आधार जगप्रसिद्ध असतां, त्यांवर अत्यंत दुर्लक्ष्य करून केवळ मेमाता वंद्या ह्या न्यायाप्रमाणे नूतन श्लोक प्राचीन ग्रंथांत घुसडून सर्व ब्राह्मण चित्पावनांचे वंशस्थ ह्मणते वेळीं, ते नूतन श्लोक करणाऱ्या चित्पावनास प्रदर्शित आधारांची विस्मृतीच झाली असेलशां वाटती. किंबहुना त्या कल्पित श्लोकांतील भावार्थ देखील त्याचे लक्ष्यांत आला नाही, असें ह्मटले तरी चालेल. कारण कल्पित श्लोकांत “ब्राम्हणेषु च सर्वेषु यतस्ते उत्तमामताः एतेषां वंशजाः सर्वे विज्ञेया ब्राम्हणाः खलु” ॥ असें तो ह्मणत असून शेवटल्या चरणांत “अतश्चित्तस्य पूर्णयोनिद्यातस्य क्षयो भवेत्” असें ह्मणतो. तर ही श्लोक रचना पाहतां चित्पावनांनी स्वनीचत्वाच्छादनार्थच केली, असें ह्मणण्यास कांहींच बाधक नाही. कारण सर्व ब्राम्हण निश्चयानेच जर या चित्पावनांचे वंशस्थ आहेत, तर निद्यातस्य क्षयो भवेत् या चरणाची गरज काय होती ?

अस्तु, सर्व ब्राह्मणांत जर चित्पावन उत्तम आणि ब्राम्हण आहेत, तर प्राचीन ग्रंथांत नूतन श्लोक घुसडून ब्राह्मण ह्मणवून घेण्याचें कारण काय होतें ?

एवंच हे कविंश्च संस्कृताभिज्ञ पुरुष मात्रांचे हातीं गेलें असतां ते स्वतां देखील यावर टीका केल्यावांचून राहतील असें ह्मणवत नाही.

गतावता या चित्पावनांचें अब्राह्मण्य शास्त्र सिद्ध असून-

आमचे सुज्ञ विद्वज्जन त्याचा विचार, पूस, देखील न करित; उलट या चित्पावनांची ब्राह्मणां प्रमाणे दानमांनादिकांत योजना करितात. तेव्हां ह्या सुज्ञ विद्वज्जन लोकांचे केवढे हे अविचारानुरूप अज्ञानत्व समजावे ! कारण अब्राह्मणांस दानादिक देणे हे केवल बंधामैथुनवत् असून शास्त्रे मर्यादे प्रमाणे देणारा महदोषास पात्र होतो. यास प्रमाणे.

विधिहीनेयथापात्रेयोददातिप्रतिग्रहं ॥ नकेवलं हि
तद्व्यर्थशेषमन्यत्र नस्यतीतिदक्षस्मृ० अ० ३ श्लोक
२७ ॥ अपात्रेष्वपियदत्तं दहंत्यात्सप्तमंकुलं ॥
हव्यं देवानगृह्णांतिकव्यंचापितरस्तथेतिआत्रिस्मृ०
अ० १ श्लो० १४९ ॥ नाब्राह्मणायदातव्यं न देयं
ब्राह्मणाक्रिये ॥ नब्राह्मणब्रुवेचैवनचदुब्राह्मणेधन
मितिहेमाद्रौदानखंडे अ० ३ प० ३७ पं० १९
गुरवेनृतवक्त्रेचस्तेनायपतितायच ॥ कृतघ्नायच
यदत्तंसर्वदाब्रह्मविद्विषे ॥ याजकायचसर्वस्यवृ
षल्याःपतयेतथा ॥ परिचारायभृत्यायसर्वस्यपिशु
नायच ॥ इत्येतानिचराजैद्रवृथादानानिषोडशे
तिहे दा० अ० ३ प० ३९ पं० २२

भावार्थ—तीं अशीं क्रीं, जो पुरुष विधिहीनास अथवा अपान्नास (अयोग्य) दान देतो, त्याचें तें दान केलेलें द्रव्य

मात्र व्यर्थ जाते असे नाही, तर दान करून अवशेष राहिलेले द्रव्य देखील त्या दोषाने नाश पावते, असे दक्षाचे वचन आहे. आणि अपात्रास दान दिले असता देणाराची सात कुले नष्ट होतात, इतकेच नाही, तर ते देणाराने हवन केले असता देवता आहुती घेत नाहीत, श्राद्धांत पितर पिंड प्रदानादिक गृहण करित नाहीत, या प्रमाणे अत्रिचे वचन आहे. आणि जो अब्राह्मण, (ब्राह्मण नव्हे) अथवा ब्राह्मण असून उक्त कर्मे करित नाही किंवा मी ब्राह्मण आहे^१, असा डोल मात्र बाळगणारा, दुष्ट, ह्या चौघांस दान देऊ नये. आणि गुरू प्रत अनृत (खोटे) बोलणारा^२, चोर^३, पतित^४, कृतघ्न^५, निरंतर ब्रह्मद्वेषकरणा-
रा^६, सर्व जातींत याचक वृत्तिकरणा^७, जारिणीचा पती, परिचारक (हस्तकवृत्ति) सर्वांची सेवा करणारा^८, आणि च-

१ हा शूद्राप्रमाणेच जाणावा. कारण द्विजत्वमभिकांक्षं-
तितांश्चशूद्रवदाचरोदितिहे०दा०असे वचन असून हा प्रकार पूर्वोक्त नूतन श्लोकांवरून चित्पावनांतच दिसतो.

२ परशुरामाप्रत अनृत बोलल्यानेच हे चित्पावन शाप-
ग्रस्त झाले.

३ हा पद्यांचा कुलधर्म. यास प्र०मंजु०म०अ० १.

४ शापग्रस्ताः सुदुःखार्ताः शूद्रप्रायस्तदाभवन्नितिस ०खं०

अ० ८७ याचचे नाव पतित, आणि या मुंबई मुक्कामी काही

हाडखोर, अशा पुढ्यांस दानें देऊं नयेत्. दिलीं असतां तीं
 व्यर्थ जातात्. (अ० फल देणारीं नव्हेत) असे हेमाद्रिग्रंथांत
 सांगितलें आहे. ह्या वरून धर्मेच्छुनीं अब्राह्मणांस सर्वथा दानें
 देऊं नयेत, असे सिद्ध होतें. इतकेंच नाही, तर हीनवर्णचयः
 कुर्यादज्ञानादाभिवादनं ॥ तत्रस्नानंप्रकुर्यात्तघृतंप्राश्यविशु-
 द्ध्यति अत्रिः अ० १ श्लो० ३११ हीन वर्णस्थलोकांस अज्ञा-
 नाने (नकळतेपणाने) नमस्कार केला असतां, तो करणा-
 रानें तत्काल स्नानकरून घृत प्राशन करावें. ह्यणजे अज्ञाना-
 भिवादनकृत जन्यदोषापासून तो शुद्ध होतो. असे अत्रिचें
 वचन आहे. तर हें सर्व वाचकांनीं उत्तम प्रकारें लक्ष्यांत
 ठेवावें. कारण अज्ञानानें एकवार अब्राह्मणांस नमस्कार केला

लोक या पतितं चित्पावनांकडील अन्नोदक घेतात; परंतु
 तें घेण्याने त्यांस किती दोष आहे, तो या पुढील वच-
 नांवरून पहा. पतितान्नंयदाभुंकेभुंकेचांडालवेश्मनि ॥ स-
 मासार्द्धचरेदारिमासंकामकृतेनतु ॥ लि० स्मृ० अ० १
 श्लो० ७० शूद्रान्नभोजिनोविप्राआमेशुत्थ्यंतिकर्मभिःपक्वाश-
 नेचशुद्राणानिष्कृतिर्नास्तिकुत्रचित् ॥ ग० पु० अ० ५
 श्लो० ११ आमंशूद्रस्यशूद्रान्नंपक्वमुच्छिष्टमुच्यते ॥ तस्मादा-
 मंचपक्वंचशूद्रस्यपरिवर्जयेदिति ब्रू० स्म० अ० ४ श्लो० ३०२
 पतितेनतुसंपर्केमासंमासार्द्धमेववा ॥ गोमूत्रयावकाहारोमासार्द्धे-
 नविशुद्ध्यति संव० स्मृ० अ० १ श्लो० २०२ ॥

असतां स्नानांत घृत प्राशनरूप प्रायश्चित्त सांगितलें; तर पूर्वोक्त वचनांवरून अत्यंत कुलोत्पन्न ह्या पतित चित्पावनांस वारंवार नमस्कार केला असतां तद्दोषनिवारणार्थ प्रायश्चित्ताधिक्य किती असेल ! याचें सर्व वाचकांनीं आपापल्या मनांतच त्रैरासिक करून पहावें. ह्यणजे चित्पावनांभिवादनकृत जन्य दोषानर्थ फलोत्तर येईल. आणि तें आल्यानें सर्ववाचक

५ केलेला उपकार विसरणारे, जसे चित्पावन.

६-४ वेद ६ शास्त्रे १८ पुराणे हीं जग प्रसिद्ध असून त्यांतिल एक ही वचन प्रसिद्ध न होतां निराधार शतप्रश्नकल्पलतिकेवरून वृत्तिवाचक नाम जातीकडे लावून ब्राह्मण त्रिकर्मी ह्यणण्यापेक्षां विशेष कोणता ?

७ लोकांत श्रेष्ठत्व दाखविण्याकरितां शूद्रांसजादिकांत देखील वृत्ति चालविणारे येक चित्पावन दिसतात; परंतु तृतीयोबहुयाज्यस्याच्चतुर्थोग्रामयाजकः ह्या वचनावरून देखील चित्पावन अब्राह्मण ठरतात.

८ हे शूद्र कर्म असून या चित्पावनांस तर (सेवासर्वत्रकर्तार इदंनिश्चयभाषणं) हाच शाप आहे. आणि ह्या शापावरून हे शूद्रप्राय असल्या कारणानें देवज्ञा बलवत्तर असून मान्य आहे, असे जाणून श्रियाग दीक्षा संपादनार्थ गेलेल्या चित्पावनांस "सुब्रह्मण्य मखींद्र शास्त्री द्रविड" यानें यज्ञ मंडपांतून पदच्युत केले. यास प्र० ता० २६ मे सन् १८७३ चा इंदुप्रकाश पहा.

पुनः ह्या चित्पावनांस दानमानांत योजितील असें ह्यणवत्
नाहीं. कारण पूर्वोक्त आधारांवरून चित्पावन जातीचेकोण ?
कशापासून उत्पन्न झाले व कोणत्याकारणास्तव हे शूद्र प्राय झाले ?
इत्यादिकांचें ज्ञान सर्व वाचकांस खात्रीपूर्वक होणार आहे.

अस्तु अतां हे सर्व आधारपुस्तककर्त्यांनीं चित्पावनांच्या
द्वेषास्तव प्रसिद्ध केले असतील, असें कोणी समजूनये, कारण
हे कांहीं चित्पावनांच्या द्वेषानें प्रसिद्ध केले नाहींत, तर स्वरा
ज्यसत्तेवरून ह्या चित्पावनांनीं प्राचीन ग्रंथ नासून लोकांत
श्रेष्ठत्व संपादण्याचा जो डौल घातला होता, तो सर्व आमचे
उदार विद्वज्जन वाचकांस दाखविण्या करितां ह्या निबंध रूपानें
छापून प्रसिद्ध केला आहे. तर सर्व वाचकांकडून निःपक्षपा
तानें येक वार ह्या आधार भूत निबंधाचें अवलोकन झालें
असतां ह्यांतील सत्यासत्यत्व त्यांचे लक्ष्यांत अत्युत्तमप्रकारें क.
रून आल्यावांचून राहणार नाहीं.

इति चित्पावनविनोदे प्रथमांकः समाप्तः